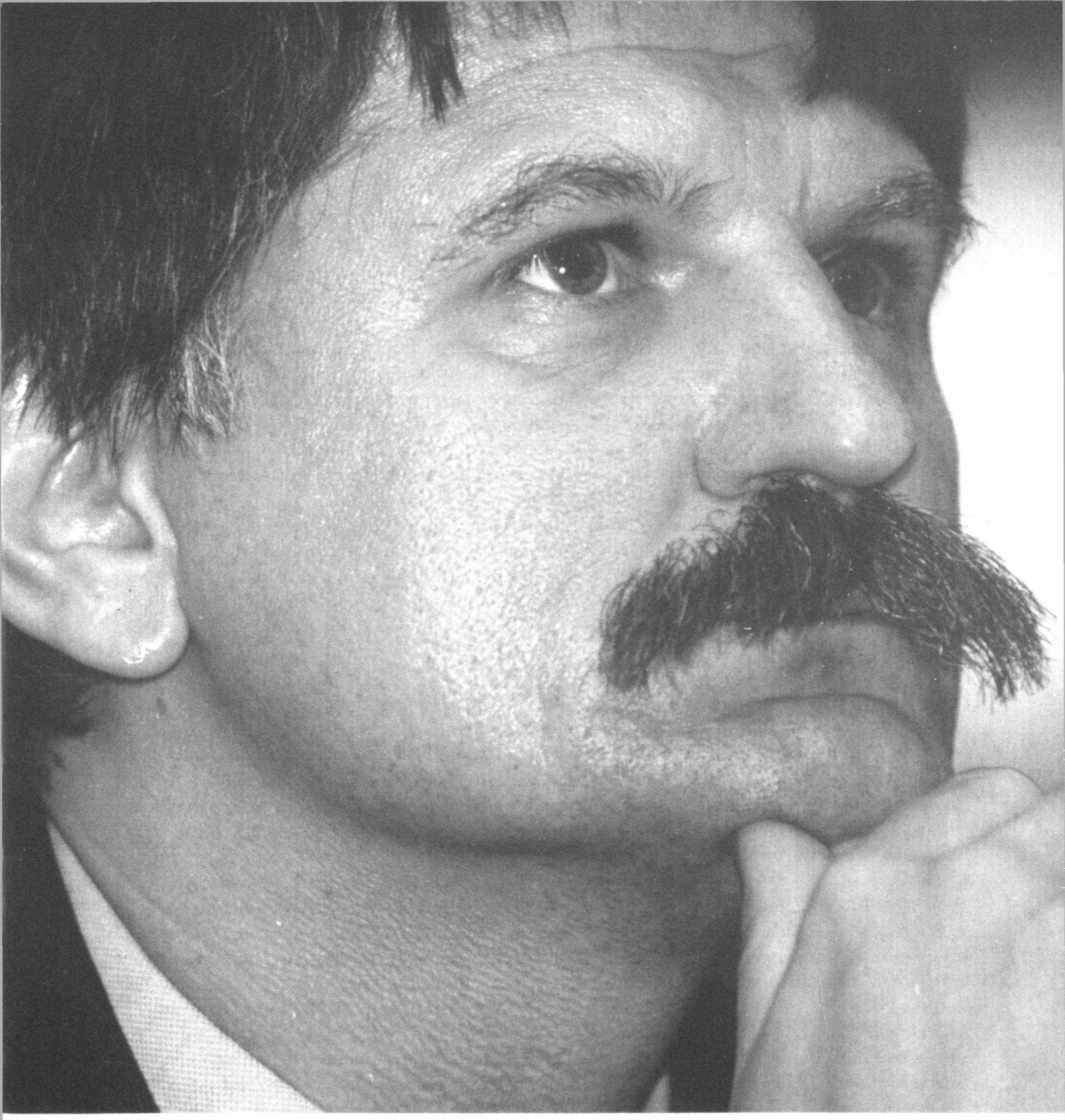

Kövér László

(Részletek Mucsányi Marianna Kövér Lászlóval készített interjúkötetéből. A kötet hamarosan megjelenik.)

A FIDESZ „előzményeiről"

(...) Nem voltak pontos elképzeléseink arról, hogy mi vár ránk, ha „beleöregszünk" az ország vezető pozícióiba. Azt sem gondoltuk, hogy ez a generáció egyszer önálló politikai erővé tud fejlődni. És látnok sem voltam, így nem mondhatom, hogy ez a mondat előrevetíti a rendszerváltozást. Egyszerűen csak ismertük azokat az ellenzékiek, vagy reformerek által készített elemzéseket, amelyek megpróbálták leírni a 80-as évek közepének politikai helyzetét, s ezek a Napnál is világosabban megmutatták, hogy a rendszer tartalékai kimerültek, abban a formában, ahogy az addig működött, már nem működhet tovább. A 80-as évek közepe ennek a felismerésnek a pillanata volt, láttuk, hogy a rendszer lépésről, lépésre feladni kényszerül hadállásait, de halvány elképzeléseink sem voltak a „hogyan továbbról". Eszünkbe sem jutott például, hogy Magyarország még a mi életünkben szabad lesz, hogy az orosz csapatokat kivonják, hogy többpárti választásokat tartanak. Aki azt állítja, hogy 1985-ben látta előre a szocializmus végét, az, vagy nem mond igazat, vagy valóban látnok.

(...)

Azt gondoltam, azt gondoltuk, hogy a rendszert el lehet mozdítani a nagyobb önrendelkezés felé, hogy ki lehet szabadítani bizonyos területeket a politika fogságából, hogy autonóm társadalmi szerveződések működtethetők. A mintát az 1980-as, 1981-es Szolidaritás ténykedése, és a Bibó-i életmű gondolatai adták. Mondhatnám, hogy olyasfajta jövőt képzeltünk megvalósíthatónak, amely egy kicsit a jelenlegi kínai rendszerhez hasonlít, amelyben a mozgásteret az „egy párt" határozza meg ugyan, de van szerepük az önálló kezdeményezéseknek is, és a gazdaság viszonylag szabadon működhet. A 80-as évek elején a szakkollégiumi rendszer működtetésével ki is próbáltuk a magunk modelljét. Tudtuk, hogy egy tollvonással felszámolható, amit létrehoztunk, a kollégiumok bezárhatók, de ezzel akkor nem törődtünk, az volt az egyetlen célunk, hogy minél inkább függetlenítsük magunkat a rendszertől. (...)De, és ez magyarázza a szarvasi mondatot, tudatni akartuk a rendszer híveivel, és támogatóival, hogy bárhogyan alakul is, nemcsak a Gyurcsány Ferencek jutnak szóhoz a következő években, évtizedekben, hanem mi is itt vagyunk. Igaz, nem azokra a pozíciókra pályázunk, amelyekre az MSZMP ifjoncai, de az életünk irányításába – az akkor már egyre nagyobb elfogadottságot nyerő „szakértelem" leendő képviselőiként akár országos ügyekben – igenis beleszólást követelünk.

Bár a Fidesz egyes számú tagkönyve az enyém – amire büszke vagyok –, „első" ember úgymond nem voltam soha. A Fidesz ötlete nem tőlem, hanem – az azóta már tragikus módon elhunyt – Diczházy Bertalantól származik. Igaz egy kicsit minden másként alakult, mint ahogy azt ő képzelte, s végül be sem lépett a szövetségbe. Ami pedig a radikalizmust illeti, a

nálunk három-négy évvel fiatalabb hallgatók voltak igazán radiálisak, én inkább óvatosnak mondanám magam. Emlékszem, hogy amikor 1983-ban Stumpf István és Schmitt Péter kikönyörögte az egyetem vezetésénél, hogy megkaphassuk a felújított Ménesi úti kollégium épületét, az első, éjszakába nyúló vitáról Kéri László kirohant. A szervezeti és működési szabályzat volt napirenden, nem tudom, mi háborította fel Kéri Lacit, hiszen egy jogtechnikai kérdés nem lehetett veszélyes „terep". A vitában elhangzott érveléstől és annak stílusától megriadva mégis valami olyasmit mondott Stumpf Istvánnak, hogy „meglátod, ezek fognak minket a Dunába lőni!" – és elhagyta a termet. Talán az a nyers erő riasztotta, ami a diákokat jellemezte. Pedig ez a radikalizmus nem volt más, mint üzenet a hatalomnak: „itt vagyunk! És ehhez, hogy mi is itt vagyunk, tessék alkalmazkodni!" Az emlékezetes jelenet és az azóta történtek ellenére is, sokat köszönhetünk Kéri Lászlónak, és a többi fiatal nevelőtanárnak, köztük Stumpf Istvánnak, Cs. Kiss Lajosnak, Karácsony Andrásnak, Gyekiczky Tamásnak. Ha ők nincsenek, akkor sokan közülünk elkallódnak, vagy eltűnnek a szürke jogásztársadalomban.

(...)

Mindenestre nem mi voltunk egyedüliként, akik akkor nemet mondtunk a rendszerre, vagy akik alapjaiban kérdőjeleztük meg azt. Az értelmiség a 80-as évekre már erősen differenciálódott, a reformközgazdászok sorra jelentették meg írásaikat a gazdasági válságról, arról, hogy a tartalékok kimerültek. A jogászok közül már említettem Sólyom Lászlót, és azt a tanulmányát, amely ugyan a sorok között, de először mondta ki, hogy a Magyar Népköztársaság nem jogállam. Beszédes szociológiai tanulmányok jelentek meg a szegénységről, az urbanizáció következményeiről. S látható volt az is, hogy Lengyelországban a Jaruzelszky-féle katonai puccs után nem történt meg a kádárihoz hasonló konszolidáció. Tűzszünet állt be a hatalom és a nemzet között, de egy „békekötéshez", egy új – akár hallgatólagos – egyezséghez a kommunistáknak már nem volt mit felajánlaniuk. A gazdaság romokban hevert, az életszínvonal padlón volt. Politikai reformok, vagy politikai konzekvenciákkal is járó reformok nélkül ebből a patthelyzetből nem látszott kiút. Vagyis nem voltunk egyedül. S itthon sem csupán a Fidesz-generáció érezte úgy, hogy a rendszer az akkori szabályok szerint nem működtethető tovább. Jó kapcsolatunk volt a különböző ellenzéki csoportokkal, a népi írókkal éppúgy, mint a demokratikus ellenzék tagjaival. A Fidesz megalakulása után, még anyagi segítséget is kaptunk néhányuktól. Abban különböztünk ezektől a csoportoktól, hogy talán a fiatalságunk okán, vagy a szakkollégiumok működtetésében szerzett tapasztalatok miatt határozottabban fogalmaztunk.

Az MDF-ben szerepet vállaló nemzedékek gondolkodását 1956 és a megtorlás, az SZDSZ-ben gyülekezőkét 1968, a mi gondolkodásunkat az 1981-es lengyel felkelés határozta meg – és határozza meg talán ma is.

(...)

Sokan próbálnak politikát csinálni abból, hogy a családomban volt MSZMP tag. Apai nagyapám, aki nagy hatással volt rám, nemcsak a szociáldemokrata párt egyik helyi újjá-

szervezője volt a Bethlen-Peyer paktum után Pápán, hanem később MDP- és MSZMP-tag is lett, de a félreértések elkerülése végett, sem ő, sem az édesapám, aki az MSZMP megszűnéséig szintén tagja volt a pártnak, nem töltött be semmilyen funkciót. Tisztességes, egyszerű munkásemberek voltak, akiknek jelentett valamit a baloldaliság, de soha nem származott előnyük a párttagságból, arról pedig szó sem volt, hogy valamiféle karriert futottak volna be az MSZMP-ben. A 70-es, 80-as évek fordulóján zajlott családi vitákból kiderült, hogy párttagok voltak, de ostobák nem. Érdeklődtek a politikai, közéleti kérdések iránt, és világossá vált számukra is, hogy az ideológia és a gyakorlat köszönő viszonyban sincs egymással. Nagyapám történeteiből hallottam például először arról a – hivatalos történetírás által mélyen titkolt – „sajátos" jelenségről, hogy hogyan lettek a levitézlett nyilasokból a legvéresszájúbb kommunisták; vagy hogy mit jelentett a „felszabadító" Vörös Hadsereg megjelenése a polgári lakosság, különösen a nők számára. Ha örököltem tőlük valamit, akkor az a plebejus attitűd, ami mindig szembesíti a hatalom gyakorlóit azzal, hogy miként látják, értékelik a tevékenységüket az emberek. Világ életemben gyűlöltem a képmutatást, a hazugságot, és utáltam azokat a korrupt, tehetségtelen, a szocializmus és a kommunizmus győzelméről papoló funkcionáriusokat, akik az öregapám, és az apám munkáját, erejét kizsákmányolva, a kisemberek hátán kapaszkodtak fel, s a mai napig rájuk hivatkozva „politizálnak". A bennem lévő, néha kikívánkozó düh, vagy ahogy a kérdésben fogalmazott antikommunizmus nekik szól. Miközben az egyik nagyapámat kifosztották, a vagyonát elvették, a másiknak nem adtak semmit sem a munkán kívül, viszont állandóan hivatkoztak rá. S ez a hivatkozás juttatta őket előbb a „szocialista hatalom" csúcsaira, utóbb pedig, a rendszerváltozás után ez a hivatkozás tette őket a kapitalizmusnak nevezett berendezkedés milliárdos haszonélvezőivé. S mindeközben még mindig ugyanarról, önnön baloldaliságukról, szociális érzékenységükről hadoválnak s folyamatosan az – egyébként általuk megnyomorított – kisemberekért ejtenek krokodilkönnyeket.

Az alapítás...

(...) Azt terveztük, hogy hét szakkollégiumból hívunk öt-öt embert, és eldöntjük a vitás kérdéseket. Végül nem azok jöttek el, akiket hívtunk, illetve csatlakoztak mások is a társasághoz, mintegy ötven hallgató, és öregdiák töltötte meg a termet a Bibó Szakkollégium épületében. A hívatlan vendégek között feltűnt a KISZ KB, az MSZMP KB, a Budapesti Pártbizottság és az egyetemi párt és KISZ-szervezet néhány képviselője is. Beléptek a terembe, és csendben le akartak ülni, de az ülés levezető elnökeként, nem tettem meg nekik azt a szívességet, hogy nem veszek tudomást róluk. Épp ellenkezőleg, megkértem őket hogy mutatkozzanak be, és mondják el, minek köszönhetjük a látogatásukat. Az elvtársak erősen feszengtek. Hosszú, kínos mondatok következtek. Azt mondták, csupán tájékozódni jöttek és figyelmeztetni kívántak minket, hogy legyünk tudatában annak, mit teszünk. Nem hagytam annyiban a dolgot, és megkérdeztem, hogy mire számíthatunk? Ismét kínos csend következett. Aztán egy őszintének nem mondható mondat. A válasz úgy szólt, hogy ők ugyan ezt nem tudják megjósolni, de majd tompítani igyekeznek a várható ellenreakciókat. Azt persze érzékeltették, hogy az ellenreakciók meglehetősen széles skálán képzelhetők el. Ennyiben

maradtunk, ők, a „megfigyelők" helyet foglaltak, mi pedig megtartottuk a vitát. Majd amikor a szervezet létrehozásáról, az alapításról szavaztunk, ismét feléjük fordultam, és megkértem őket, hogy hagyják el a termet, mert ami most következik, az már nem tartozik rájuk. Ott ült ötven diák, és csendben végignézte, ahogy a hatalom képviselői felálltak, és kikullogtak a teremből. Erőt, méltóságot adó jelent volt, azt érzékeltette, hogy nem kétséges, mi ezt végigcsináljuk. Persze azon a márciusi napon a Fidesz megalakítása volt a nagy tett, de ez a közjáték is szimbolizálja az akkori helyzetet: a hatalom morálisan megroppant, látványosan esett szét, s fokozatosan hátrált a társadalommal szemben. De hogy visszatérjek az ifjúsági szervezet létrehozására, Diczházi Bertalan vezette fel az éjszakába nyúló vitát, ő adta elő, hogy miért indokolt szerintünk egy önálló szövetséget alapítani, illetve ismertette a kettőnk által fogalmazott szándéknyilatkozat-tervezetet. Azt a kérdést, hogy szervezetet alapítsunk-e, vagy egy nyilatkozattal lépjünk a nyilvánosság elé gyorsan megválaszoltuk, kétharmad-egyharmad arányban a szövetség létrehozása mellett döntöttünk. Ugyanilyen gyorsan eldőlt az is, hogy ne Demokratikus Szocialista Ifjúsági Szövetségnek, hanem Fiatal Demokraták Szövetségének hívjuk az új szervezetet. Utóbbit Sztilkovics Szávó javasolta. Azon vitatkoztunk hosszabban, hogy vajon milyen következményekkel kell számolnunk? A legfiatalabbak helyzete volt a legbizonytalanabb, hiszen ha egyetemistaként elítélték volna őket, és kitiltják az ország valamennyi felsőoktatási intézményéből, akkor mehettek volna segédmunkásnak. Nekünk idősebbeknek, vagy a már állásban lévőknek, Diczházi Berci korosztályának, kevesebb veszíteni valónk volt. Úgy emlékszem, Orbán Viktor és én intettük józanságra a társaságot, kértünk mindenkit, gondolja meg, valóban csatlakozni kíván-e egy ilyen szövetséghez. Nagyon nem szerettük volna, ha másnap reggel azzal az érzéssel ébrednek néhányan, hogy „Uramisten, mit tettem?" Alig állt fel valaki, hogy ő köszöni, mégsem kér a „politizálásból", a vita jó hangulatban, mondhatni derűsen zajlott, végül röviddel éjfél előtt, harminchatan aláírták az alapítónyilatkozatot, ami tartalmilag gyakorlatilag egyezett az előkészítő bizottság vitára szánt tervével. A harminchetedik a feleségem volt, aki éppen néhány hetes kisfiúnkkal foglalatoskodott otthon, és felháborodottan közölte, amikor hajnaltájt hazaértem, hogy ő bizony nem marad ki a Fideszből. Így aztán másnap kértem, vegyék fel az alapítók listájára.

A hatalom reakciói

(...) Az elvtársak megtették nekünk azt a szívességet, hogy világgá kürtölték a Fidesz létrehozását. Az MTI-re hivatkozva másnap valamennyi lap, a vidékiek is, közölték, hogy „egyetemi hallgatók, és fiatal értelmiségiek egy csoportja törvényellenes szervezet alapítását kezdeményezte, és ezért az illetékes hatóságok öt szervezőt figyelmeztettek". Ennél nagyobb „reklámot" elképzelni sem lehetett. Meghirdettünk pár nappal korábban egy nemzetközi sajtótájékoztatót, de arra a kutya sem jött el, alig jelent meg egy-két híradás. Talán a Szabad Európa Rádió, a Reuters és a BBC számolt be a Fidesz alapításáról. Az áttörést az MTI fent említett híre hozta meg, utána egyfolytában csöngtek a telefonok, és a legtöbben arról érdeklődtek, hogy hol lehet jelentkezni, hogyan lehet csatlakozni a szervezethez. Megadtuk néhányunk lakásszámát, Bartók Istvánét, Bartus Gáborét, Deutsch Tamásét, és az enyémet. Éjjel-nappal csörgött a telefon, állandóan a Fideszt keresték: „– Halló, Fidesz? – Nem, én

a felesége vagyok!" – mondta ezt egy alkalommal a feleségem, aki már egy kicsit kezdett belefáradni az önkéntes titkárnősködésbe.

(...)

A rendőrségi figyelmeztetés kézhez vétele után két héttel, egy nem hivatalos, „elbeszélgetésre" hívó levelet kaptunk a Fővárosi Főügyészségtől. Nem ötünket, mint a korábbi maceráláskor, hanem hetünket invitált az ügyész, a kör Diczházi Bertalannal, és Bégány Attilával egészült ki. A „meghívást" mindannyian ugyanarra a napra, ugyanarra az órára kaptuk. A levél utalt a Fideszre, mint egy törvényellenesen létrehozott szervezetre, de hogy pontosan ki és mit akar tőlünk, az nem volt benne a szövegben. Néhányan, mint jogvégzett emberek azt találtuk ki, hogy felhívjuk dr. Kovács Attila ügyész urat, és megkérdezzük, mit jelent pontosan az „elbeszélgetés", kötelező-e azon megjelenni, mi a célja és a többi. A Fidesz történetének egyik legszórakoztatóbb telefonbeszélgetése zajlott Orbán Viktor és a Fővárosi Főügyészség ügyésze között. Orbán nagy komolyan telefonált, elmondta, hogy nem értjük a levelet, hiszen az, jogi szempontból, értelmezhetetlen, mert idézésnek nem idézés, de mégiscsak az ügyészség küldte, így nem tudjuk pontosan, mi tévők legyünk, hogyan kell ez esetben eljárni. Dr. Kovács Attila először megpróbálta elmagyarázni, amit nem lehetett. Hogy ez nem hivatalos idézés, csupán kérés, legyünk szívesek eleget tenni az invitálásnak. A miértre, azzal válaszolt, hogy jó tanácsokkal szeretne ellátni minket. Viktor pontosan erre számított, és azzal folytatta, hogy ha nem hivatalos papirosról van szó, akkor mi inkább nem fáradunk be az ügyészségre, mert nem az ügyészségen szoktunk beszélgetni, de ha az ügyész úr (vagy elvtárs) csevegne velünk, állunk rendelkezésére egy pofa sör mellett valamelyik környékbeli kocsmában. Szó szót követett, és az ügyész elveszítette a türelmét, azzal csapta le a telefont, hogy ő a mi helyünkben megjelenne a beszélgetésen. Nem akartuk, hogy kijátszanak minket egymás ellen, így abban maradtunk, hogy vagy mindannyian megyünk, vagy egyikünk sem. Sajnos, Csaba Ivánt nem sikerült meggyőznünk, hogy semmi sem kötelez minket, ezért a megadott időpontban mindannyian megjelentünk a Fővárosi Főügyészségen. Még az ügyész szobája előtt is győzködtük Ivánt, amikor kinyílt az ajtó, és dr. Kovács Attila megpróbált betessékelni minket. Soha nem felejtem el Bégány Attila barátunk mindent kifejező mozdulatát, mellyel megragadta a kilincset, és anélkül, hogy ránézett volna az ügyészre, az ajtóval visszatolta a szobájába, mondván „még tanácskozunk". Aztán, amikor beléptünk a szobába, a klasszikus felállásban fogadtak minket, középen az ügyész, egyik oldalán a „jó rendőr", a másikon a „rossz rendőr", az asztalon halomban a különböző törvénykönyvek, mintha a Fidesz létrehozása, és ennek a jogi aktusnak a megítélése bonyolult jogszabály-értelmezést kívánna. Orbán Viktor volt a szóvivőnk, és amikor az egyik „rendőr" felszólított minket, hogy adjuk át a személyi igazolványokat, ő valami olyasmit mondott, hogy mifelénk nem így szokás kezdeni a beszélgetéseket, majd megkérte az ügyészeket, hogy akkor cserébe ők is mutassák a személyijüket. Nagyon sajnálta az az ember, hogy nem vághat oda, de ekkor, 1988-ban, azzal a nyilvánossággal, amit a Fidesz maga mögött tudhatott, már nem tehette meg. Az ügyész, csakúgy, mint néhány héttel korábban a rendőrök, egyetlen jogszabályt sem tudott előhúzni, amely azt bizonyította volna, hogy törvénytelenül jártunk el. Tudtuk, mert ennek híre ment a jogász-világban, hogy mindenkitől, aki élt és mozgott jogi szakvéleményt

maradtunk, ők, a „megfigyelők" helyet foglaltak, mi pedig megtartottuk a vitát. Majd amikor a szervezet létrehozásáról, az alapításról szavaztunk, ismét feléjük fordultam, és megkértem őket, hogy hagyják el a termet, mert ami most következik, az már nem tartozik rájuk. Ott ült ötven diák, és csendben végignézte, ahogy a hatalom képviselői felálltak, és kikullogtak a teremből. Erőt, méltóságot adó jelent volt, azt érzékeltette, hogy nem kétséges, mi ezt végigcsináljuk. Persze azon a márciusi napon a Fidesz megalakítása volt a nagy tett, de ez a közjáték is szimbolizálja az akkori helyzetet: a hatalom morálisan megroppant, látványosan esett szét, s fokozatosan hátrált a társadalommal szemben. De hogy visszatérjek az ifjúsági szervezet létrehozására. Diczházi Bertalan vezette fel az éjszakába nyúló vitát, ő adta elő, hogy miért indokolt szerintünk egy önálló szövetséget alapítani, illetve ismertette a kettőnk által fogalmazott szándéknyilatkozat-tervezetet. Azt a kérdést, hogy szervezetet alapítsunk-e, vagy egy nyilatkozattal lépjünk a nyilvánosság elé gyorsan megválaszoltuk, kétharmad-egyharmad arányban a szövetség létrehozása mellett döntöttünk. Ugyanilyen gyorsan eldőlt az is, hogy ne Demokratikus Szocialista Ifjúsági Szövetségnek, hanem Fiatal Demokraták Szövetségének hívjuk az új szervezetet. Utóbbit Sztilkovics Szávó javasolta. Azon vitatkoztunk hosszabban, hogy vajon milyen következményekkel kell számolnunk? A legfiatalabbak helyzete volt a legbizonytalanabb, hiszen ha egyetemistaként elítélték volna őket, és kitiltják az ország valamennyi felsőoktatási intézményéből, akkor mehettek volna segédmunkásnak. Nekünk idősebbeknek, vagy a már állásban lévőknek, Diczházi Berci korosztályának, kevesebb veszíteni valónk volt. Úgy emlékszem, Orbán Viktor és én intettük józanságra a társaságot, kértünk mindenkit, gondolja meg, valóban csatlakozni kíván-e egy ilyen szövetséghez. Nagyon nem szerettük volna, ha másnap reggel azzal az érzéssel ébrednek néhányan, hogy „Uramisten, mit tettem?" Alig állt fel valaki, hogy ő köszöni, mégsem kér a „politizálásból", a vita jó hangulatban, mondhatni derűsen zajlott, végül röviddel éjfél előtt, harminchatan aláírták az alapítónyilatkozatot, ami tartalmilag gyakorlatilag egyezett az előkészítő bizottság vitára szánt tervével. A harminchetedik a feleségem volt, aki éppen néhány hetes kisfiúnkkal foglalatoskodott otthon, és felháborodottan közölte, amikor hajnaltájt hazaértem, hogy ő bizony nem marad ki a Fideszből. Így aztán másnap kértem, vegyék fel az alapítók listájára.

A hatalom reakciói

(...) Az elvtársak megtették nekünk azt a szívességet, hogy világgá kürtölték a Fidesz létrehozását. Az MTI-re hivatkozva másnap valamennyi lap, a vidékiek is, közölték, hogy „egyetemi hallgatók, és fiatal értelmiségiek egy csoportja törvényellenes szervezet alapítását kezdeményezte, és ezért az illetékes hatóságok öt szervezőt figyelmeztettek". Ennél nagyobb „reklámot" elképzelni sem lehetett. Meghirdettünk pár nappal korábban egy nemzetközi sajtótájékoztatót, de arra a kutya sem jött el, alig jelent meg egy-két híradás. Talán a Szabad Európa Rádió, a Reuters és a BBC számolt be a Fidesz alapításáról. Az áttörést az MTI fent említett híre hozta meg, utána egyfolytában csöngtek a telefonok, és a legtöbben arról érdeklődtek, hogy hol lehet jelentkezni, hogyan lehet csatlakozni a szervezethez. Megadtuk néhányunk lakásszámát, Bartók Istvánét, Bartus Gáborét, Deutsch Tamásét, és az enyémet. Éjjel-nappal csörgött a telefon, állandóan a Fideszt keresték: „– Halló, Fidesz? – Nem, én

a felesége vagyok!" – mondta ezt egy alkalommal a feleségem, aki már egy kicsit kezdett belefáradni az önkéntes titkárnősködésbe.

(...)

A rendőrségi figyelmeztetés kézhez vétele után két héttel, egy nem hivatalos, „elbeszélgetésre" hívó levelet kaptunk a Fővárosi Főügyészségtől. Nem ötünket, mint a korábbi maceráláskor, hanem hetünket invitált az ügyész, a kör Diczházi Bertalannal, és Bégány Attilával egészült ki. A „meghívást" mindannyian ugyanarra a napra, ugyanarra az órára kaptuk. A levél utalt a Fideszre, mint egy törvényellenesen létrehozott szervezetre, de hogy pontosan ki és mit akar tőlünk, az nem volt benne a szövegben. Néhányan, mint jogvégzett emberek azt találtuk ki, hogy felhívjuk dr. Kovács Attila ügyész urat, és megkérdezzük, mit jelent pontosan az „elbeszélgetés", kötelező-e azon megjelenni, mi a célja és a többi. A Fidesz történetének egyik legszórakoztatóbb telefonbeszélgetése zajlott Orbán Viktor és a Fővárosi Főügyészség ügyésze között. Orbán nagy komolyan telefonált, elmondta, hogy nem értjük a levelet, hiszen az, jogi szempontból, értelmezhetetlen, mert idézésnek nem idézés, de mégiscsak az ügyészség küldte, így nem tudjuk pontosan, mi tévők legyünk, hogyan kell ez esetben eljárni. Dr. Kovács Attila először megpróbálta elmagyarázni, amit nem lehetett. Hogy ez nem hivatalos idézés, csupán kérés, legyünk szívesek eleget tenni az invitálásnak. A miértre, azzal válaszolt, hogy jó tanácsokkal szeretne ellátni minket. Viktor pontosan erre számított, és azzal folytatta, hogy ha nem hivatalos papirosról van szó, akkor mi inkább nem fáradunk be az ügyészségre, mert nem az ügyészségen szoktunk beszélgetni, de ha az ügyész úr (vagy elvtárs) csevegne velünk, állunk rendelkezésére egy pofa sör mellett valamelyik környékbeli kocsmában. Szó szót követett, és az ügyész elveszítette a türelmét, azzal csapta le a telefont, hogy ő a mi helyünkben megjelenne a beszélgetésen. Nem akartuk, hogy kijátszanak minket egymás ellen, így abban maradtunk, hogy vagy mindannyian megyünk, vagy egyikünk sem. Sajnos, Csaba Ivánt nem sikerült meggyőznünk, hogy semmi sem kötelez minket, ezért a megadott időpontban mindannyian megjelentünk a Fővárosi Főügyészségen. Még az ügyész szobája előtt is győzködtük Ivánt, amikor kinyílt az ajtó, és dr. Kovács Attila megpróbált betessékelni minket. Soha nem felejtem el Bégány Attila barátunk mindent kifejező mozdulatát, mellyel megragadta a kilincset, és anélkül, hogy ránézett volna az ügyészre, az ajtóval visszatolta a szobájába, mondván „még tanácskozunk". Aztán, amikor beléptünk a szobába, a klasszikus felállásban fogadtak minket, középen az ügyész, egyik oldalán a „jó rendőr", a másikon a „rossz rendőr", az asztalon halomban a különböző törvénykönyvek, mintha a Fidesz létrehozása, és ennek a jogi aktusnak a megítélése bonyolult jogszabály-értelmezést kívánna. Orbán Viktor volt a szóvivőnk, és amikor az egyik „rendőr" felszólított minket, hogy adjuk át a személyi igazolványokat, ő valami olyasmit mondott, hogy mifelénk nem így szokás kezdeni a beszélgetéseket, majd megkérte az ügyészeket, hogy akkor cserébe ők is mutassák a személyijüket. Nagyon sajnálta az az ember, hogy nem vághat oda, de ekkor, 1988-ban, azzal a nyilvánossággal, amit a Fidesz maga mögött tudhatott, már nem tehette meg. Az ügyész, csakúgy, mint néhány héttel korábban a rendőrök, egyetlen jogszabályt sem tudott előhúzni, amely azt bizonyította volna, hogy törvénytelenül jártunk el. Tudtuk, mert ennek híre ment a jogász-világban, hogy mindenkitől, aki élt és mozgott jogi szakvéleményt

kértek. De senki sem tudta elővarázsolni azt a passzust, melynek alapján ki lehetett volna mondani, hogy a Fideszt törvénytelenül hoztuk létre. Akkor, ott az ügyész szobájában ezt valamennyien tudtuk, a „jó rendőr", a „rossz rendőr", és az ügyész, éppúgy, mint mi, s ennek megfelelően alakult a beszélgetés. Dr. Kovács minden ellenvetésünkre egyre agresszívebben reagált, majd fenyegetőzött, de azt hiszem, az jelentette az utolsó cseppet a pohárban, amikor közöltük, hogy sajnos nem érünk rá túlságosan sokáig, mert focizni kell mennünk. Végül már nagyon ideges volt, és a legutáltabb érvek egyikét vette elő, amit akkor gyakran ismételgettek a hatalom kiszolgálói, hogy „a rendszer taníttatta magukat!". Mondanom sem kell, nem hatottak meg minket a szavai, épp ellenkezőleg, távozóban tettünk még néhány keresetlen megjegyzést az ügyész jogi felkészültségére, amely csak arra volt elég, hogy egy hónapnyi lázas munkával ilyen silány „érvelést" tudjon összeeszkábálni. Kettesével vettük lefelé a lépcsőfokokat, és teljes győzelemként éltük meg azt, ami történt.

Nagy Imre és mártírtársai újratemetése

A június 16-i szöveget egy Kelenhegyi úti presszó teraszán ketten csiszolgattuk Orbánnal, aki – miután értesítették, hogy mindössze öt perc áll rendelkezésére – este végső formába öntötte, átírta. Így, ami másnap elhangzott az az ő szövege volt. Sokaknak álmatlan éjszakájuk lehetett, mert abban a bizonytalan helyzetben képtelenség volt felmérni, hogy egy-egy tüntetés, politikai beszéd, ellenzéki akció, milyen hatást vált ki. Nem lehetett a történelmi emlékeket, 1956 októberét kitörölni a káderek fejéből, rettegtek attól, hogy a tömegből egyszer feláll valaki, és megkérdezi tőlük „hogy tehettétek ezt velünk?". Nem véletlen, hogy a legnagyobb bázist mozgósítani képes MDF-et kihagyták az ünnepségek szervezéséből. Ha Zimányi Tibort – aki akkor nem a Fórum, hanem a Történelmi Igazságtétel Bizottság nevében beszélt – nem számítjuk, nem is kaptak szót. Kenedi János tárta fel azokat a dokumentumokat, amelyek bizonyítják, hogy az újratemetés szervezése során, milyen szoros egyeztetés volt az MSZMP reformszárnya és az 56-osok között, az MDF-et pedig „elfelejtették" megkérdezni. A hatalom megpróbálta kontrollálni a politikai folyamatokat, és csak annyit hátrálni, amennyit feltétlenül szükséges. Ezt megzavarhatta egy olyan fiatal, tehetséges, az emberekre hatni tudó politikus, mint Orbán, ezért tartottak attól, hogy június 16-án mikrofonhoz engedjék, mindenki azt találgatta „vajon, mit fog mondani?". Előző este a Fidesz kisebb csoportjai tüntetést szerveztek a Szovjetunió nagykövetsége elé, ahol az orosz csapatok kivonását követelték. A történelmi legendákkal ellentétben tehát nem Orbán szövegében hangzott el először ez a mondat, hanem Nagy Imre újratemetésének előestéjén. A Fidesz választmánya egyébként nem értett egyet a demonstráció szervezésével, mert provokációtól féltünk, attól tartottunk, hogy tönkreteheti a másnapi rendezvényt, ha valaki elveszíti a fejét. Szerencsére csendben lezajlott a megmozdulás, de annyira azért felborzolta a kedélyeket, hogy mindenki látni szerette volna Orbán szövegét még mielőtt elmondja az összegyűlt tömeg előtt. Litván György például azzal kérte el, hogy át akarja adni a sajtónak. Viktor viszont elhárította a kérést, mondván egyetlen példánya van, az is kézírással, amit rajta kívül senki sem tud elolvasni.

– Visszanézve Nagy Imre és mártírtársai újratemetéséről készült felvételeket már érthető, hogy az akkori ellenzéket miért bizonytalanította el Orbán szövege.

Mert fenyegető volt a rendszerváltozás eltervezett, a kommunista dolgozószobákban kiérlelt forgatókönyvére nézve. Mert emlékeztette a különböző indíttatású szereplőket saját osztályuk múltjára, arra, ami 1944-ben, az 50-es évek elején, vagy 1956 után történt. A pártok körül gyülekező értelmiségiek, ha nem is személyesen, de azon a társadalmi csoporton keresztül, melynek képviselői voltak, érintve érezték magukat, nem tudtak szabadulni a XX. század második felének történelmi emlékeitől. Fenyegetésként éltek meg minden olyan eseményt, amely magában hordozta annak lehetőségét, hogy a politikai folyamatok ellenőrizetlenné válnak. Mindenki a saját félelmeinek, lelkiismeret furdalásának rabja volt. Nem véletlen, hogy a demokratikus ellenzék tagjai, vagy az MDF naiv, jó szándékú politikusai is felháborodtak a kommunisták nevében, hogy egy lapon említjük Pol Pot-ot és Pozsgay Imrét! Mi az, hogy nincs köztük különbség! – kérdezték. Ráadásul Orbán Viktor szóhasználata, az a nyíltság, amivel megfogalmazta a követeléseinket szokatlan volt még a rendszerváltozás időszakában is. A kommunisták minden második szava a „közmegegyezés" és minden harmadik a „megbékélés" volt, melyeket nagyon sikeresen vertek bele az emberek fejébe – oly annyira sikeresen, hogy szinte az a veszély fenyegetett, hogy az 1990-es választások előestéjére elhitetik az emberekkel, legjobb lenne a Németh Miklós vezette, „szakértői kormányt" a helyén hagyni – és akkor jön a semmiből valaki és belerondít ebbe a folyamatba.

Az első szabad választások után...

Az első szabad választások előtt, és utána is, egészen 1998-ig, a Fidesz kormányra kerüléséig a privatizációs folyamat tabunak számított. Azt a tételmondatot, miszerint „nagyon gyorsan, a lehető legnagyobb részét az állami vagyonnak magántulajdonba kell adni", olyan axiómaként ismételgette a politikai elit, mintha a Tízparancsolat része lenne. Ehhez a gazdasági döntéshozókat befolyásoló közgazdász-értelmiség még egy félmondatot hozzátett, amely úgy hangzott, „szinte mindegy kié lesz a vagyon, csak az államé ne maradjon, mert az rossz tulajdonos". Hogy a spontán privatizáció, majd később a gazdaságpolitikává szentelt államilag vezérelt kiárusítás milyen társadalmi folyamatokat indított be, milyen módon determinálta ennek a nemzetnek a jövőjét, azt a mai napig nem vette számba az elit. Arról a kérdésről meg valószínűleg nem szívesen nyitna vitát, hogy miért jobb tulajdonos az, aki gyorsan ellopta a vagyont – mert erről volt szó –, mint az állam?

(...)

Két történet jut eszembe. Az egyik egy 1989-es Alsó-szászországi út, melynek során a kereszténydemokraták meghívására a politikai intézményrendszerrel ismerkedtünk. Körbevittek minket a minisztériumokban, a hivatalokban és olyan kérdésekkel bombáztak, mintha a keleti sztyeppékről érkezett horda tagjai lennénk. Azt méricskélték, hogy ez a rosszul öltözött, szedett-vedett politikai banda mit akarhat? Mi történhet, ha véletlenül hatalomra kerül? Akkor, a 80-as évek végén a szocialista elit tagjai már jól szabott öltönyökben jártak, a kommunista apparátushoz tartozók már beszéltek németül, angolul, ahogy azt

mondani szokták, tudtak késsel, villával enni. Működött a „hálózat", amely nehezen viselte, hogy egyszer csak a semmiből előkerült egy ágról szakadt ellenzéki csapat, és helyet követelt magának a hatalomban. Nyugatról nézve ez kockázatosnak tűnt. Ezért a nagyhatalmak sokat tettek, hogy a kommunisták megőrizzék formális, és informális hatalmukat. A másik történet Helmut Kohl és Antall József többszöri telefonbeszélgetéséről szól. A német kancellár, akit csak tisztelettel említhetek, olyannyira megkedvelte Horn Gyulát, hogy többször közben járt a külügyminiszter érdekében Antall Józsefnél. Arra kérte a miniszterelnököt, hogy hívja meg a kormányába a határnyitás „hősét", mert az sokat javítana Magyarország megítélésén. Antall először udvariasan, majd egyre határozottabban utasította vissza a kérést. A legenda szerint azután maradtak csak el a telefonok, hogy egy beszélgetés alkalmával Antall megjegyezte, „egyelőre nem dőlt el, hogy Horn Gyulát bíróság elé állítjuk-e hazaárulásért". Ilyen volt a külpolitikai környezet, amiben az MDF-nek dolgoznia kellett.

A kárpótlásról

Soha nem felejtem el, hogy mennyire más tapasztalatokat szereztem egy bakonyi kis faluban, és egy Egerhez közel eső településen a kárpótlásról. Előbbi helyen sírva mesélte egy öregember, hogy úgy érzi, kétszer fosztották ki. Először, amikor a háború után a kommunisták elvették a földjeit, az erdőit, másodszor meg a rendszerváltozás után, amikor a kárpótlással elhúzták az orra előtt a mézesmadzagot, hogy aztán a városi ügyvédek ellicitálják előle azt, ami az övé volt. Eger mellett viszont, egy zsákfaluból – a szó szoros értelmében – úgy kidobták a licitálásra érkező vigéceket, hogy a lábuk sem érte a földet. Ott meg tudta szervezni magát a közösség, és végül ismét azé lett a föld, akitől annak idején elvették. Szomorú felismerés volt, hogy maguknak, és nem a törvényeknek, a jogszabályoknak, nem a politikai elitnek köszönhették a sikeres kárpótlást. Mondhatnám azt is, a körülmények ellenére éltek a lehetőségeikkel.

(...)

Mire rádöbbentünk, hogy mi történt kárpótlás, vagy privatizáció címén, kifosztották az országot, ahogy abban a bakonyi faluban az öregember mondta, másodszor is. S sejtettek valamit a média által „bohóccá" lefokozott kritikusok is, akik nem tudták pontosan elmondani, miért bírálják a magánosítást, vagy miért akarnak megszabadulni az előző rendszer ügynökeitől, funkcionáriusaitól, nem fogalmaztak szabatosan, de talán mindannyian jobban jártunk volna, ha nem őrültként tekintünk rájuk, hanem meghallgatjuk őket. Ma már persze „szalonképes" szörnyülködni az általános kulturális hanyatláson, befejezetlen rendszerváltozásról beszélni, vagy ahogy a Gyurcsány-csapatnál látom, politikát kreálni az elmúlt tizenöt év bírálatából. Sőt mintha már a baloldalon is elfogadottá válna védeni a magyar ipart, a magyar termékeket, tiltakozni a konzumvilág állandó fogyasztásra buzdító stratégiája ellen, de akkor – a véleményformálóknak, a médiának köszönhetően –, politikai öngyilkossággal ért fel minden szó, minden mondat, ami eltért az unalomig ismételt, a politikai kiegyezést, a mindenáron való magánosítást, a „felzárkózást", a Nyugat-imádatot hirdető

szlogenektől. Valóságos szellemi terror működött, mindenki, aki mást mondott, kívül találta magát a szalonon. Aki csak a kérdések szintjén is felvetette, hogy lehetne másként, azt szélsőségesnek, vagy bugrisnak titulálták. Megszületett az „egy elit van" ideológia, ami a 90-es évek második feléig tartotta magát.

A nagykoalícióról és az elitekről

A Fidesz 1990-ben a nagykoalíció létrehozása mellett érvelt, de erre esély sem volt, s nem egészen értettük, miért? Később – már az MDF kormányzása alatt – hatpárti tárgyalásokat kezdeményeztünk a rendszerváltoztatás alapvető problémáinak együttes erővel történő megoldása érdekében. Az MDF és az SZDSZ „héjái" rövid úton zátonyra futtatták a kísérletet. Sok mindent utólag tudtunk csak megmagyarázni. 1990-re az előítéletek, a vélt vagy valós sérelmek, a történelmi emlékek olyan mélyen áthatották a két értelmiségi csoport – leegyszerűsítve a népiek és az urbánusok – magatartását illetve pártjaik politikáját, hogy lehetetlen volt az együttműködés. A választások másnapján egymást tekintették a legyőzendő ellenfélnek. Valamikor talán 1991-ben a Magyar Kultúra Napján tartott ünnepségnek két szónoka volt, Csoóri Sándor és Konrád György. Nem voltam ott a rendezvényen, csak az újságban olvastam róla, de abszurdnak és felháborítónak tartottam, hogy a magyar értelmiség ezen a napon is a különállását demonstrálja. Azt tartja rendjén valónak, normálisnak, hogy nincs magyar kultúra, hanem csak ilyen, meg olyan, jelzőkkel ellátott magyar kultúra van, s ezt a szónokok személyével is szimbolizálja. Fel sem merült, hogy egyik, vagy másik beszél a rendezvényen, és azt szépen, indulatok nélkül végighallgatja a másik, anélkül, hogy úgy érezné, neki is el kell mondania a magáét. Így kezdődött, vagy talán helyesebb lenne azt mondani, így folytatódott a két tábor küzdelme. De nem akarom azt a hamis látszatot kelteni, hogy egyformán ítélem meg a két csoport működését, egyáltalán nem. Azt gondolom, az urbánusok felelőssége sokkal nagyobb abban, hogy ma már meg sem fordul Csoóri és Konrád egy rendezvényen. Ha másért nem hát azért, mert egyetlen pillanatnyi időt sem adtak az Antall-kormánynak, azt sem hagyták, hogy körülnézzenek a minisztériumokban, azonnal nekiestek az MDF-nek, és képtelenek voltak tolerálni azt, hogy vannak, akik nem úgy gondolkodnak, mint ők. Totális befolyásra törekedtek, arra, hogy a másik oldalt kiiktassák a versenyből, legyen szó médiáról, kultúráról, gazdaságról. Ahogy korábban már mondtam, megalkották az „egy elit van" ideológiát, és minden pillanatban igyekeztek igazolni ezt a tételt.

– Az elitek száma, jórészt a pozícióktól függ, miért nem vetett véget a Fidesz kormányra kerülve ennek a küzdelemnek?

– A Fidesz megerősödése és gyűjtőpárttá válása, létezése önmagában provokáció volt. Attól kezdve, hogy a jobboldalon sikerült megtalálni a közös nevezőt, megdőlt az „egy elit van" teória, 1996-tól a Polgári Magyarországért című vitairat megjelentetésétől a nyilvánosságban is egyértelművé vált, hogy van alternatíva. És ahogy megjelent a színen egy másik, kormányképes politikai erő, úgy erősödött fel ismét a két tábor közötti küzdelem, s tart azóta is a „hideg polgárháborúnak" nevezett politikai harc. A baloldal őrzi a Kádár-rendszerben szerzett pozícióit, kiváltságait, mi pedig megkérdőjelezzük az előjogaikat. Persze

talán lehetett volna másként is, de ahhoz például 1990-ben ki kellett volna mondani: nem tekintjük legitimnek az MSZP-t. Csakhogy ehhez sem a politikai elitben, sem a közvéleményben nem volt elég erő, akarat. Így aztán az MSZP maradt, sőt az Antall-kormány idején is tovább építette a demokratikus játékszabályoknak megfelelő hátországát, s úgy masírozott vissza 1994-ben a hatalomba az SZDSZ, a legradikálisabb „antikommunista" párt segítségével, mintha ki sem penderítették volna onnan. A Fidesznek esélye sem volt arra, hogy konszenzust teremtsen. 1998-ban az első pillanattól kezdve, hasonlóan az MDF kormányhoz, olyan nyomás alatt dolgoztunk, hogy ez fel sem merülhetett. Nem lehetett az SZDSZ-szel a hátunkban nemzeti konszenzust teremteni, s most még kisebb az esély erre, hiszen a liberálisok a maguk képére formálták az MSZP-t, hogy együtt védjék hatalmi, kulturális pozícióikat. Gátolta a két tábor közeledést az is, hogy a Fidesz volt az első kormányon lévő párt, amelyik feltette, és megválaszolta azokat a társadalompolitikai kérdéseket, amelyekkel senki sem foglalkozott a rendszerváltás óta. Milyen Magyarországot akarunk? Milyen társadalmat szeretnénk működtetni? A latin-amerikai modellt, vagy olyat, amelyik jobban megfelel az európai hagyományoknak? Milyen gazdaságpolitikát kell ehhez folytatnunk? Vettük a bátorságot, döntöttünk. Azt mondtuk, hogy a baloldal által követett gazdaságpolitika szegényebbé teszi az embereket, csak az elitnek kedvez, ehelyett olyan politika kell, ami a középrétegeket segíti, megállítja a 90-es évekre jellemző, a középosztályt sújtó elszegényedést, és nem taszítja lejjebb a legszegényebbeket sem. A jobboldal ismételt hatalomra kerülése a kulturális életben is veszélyeztette a balliberálisok pozícióit, hiszen itt is kiegyensúlyozásra törekedtünk. Nem kultúrharcra, hanem csupán arra, hogy mindenki megkaphassa a neki járó életteret, érvényesülési lehetőséget. Ezen a területen legfeljebb csak félsikereket értünk el. Az úgynevezett balliberális értelmiségi csoportok nyomasztó pozíciófölénye mellett és agresszív kizárólagosságra törekvő magatartása miatt, amit ők támadásnak éreztek, azt a nemzeti oldalhoz húzó értelmiségiek elvtelen kompromisszumnak tekintettek. Nem beszélve arról, hogy nemegyszer az utóbbiaktól sem kaptuk meg azt a segítséget, amit elvárhattunk volna.

(...)

A Fidesz kormányzása idején a baloldali médiában mindennap rettegett valaki Orbán Viktortól, mindennap leírta egy publicista, vagy egy közíró, hogy ebben az országban félni kell, s azt sem titkolta, mitől? A szélsőjobboldali diktatúrától, amit a Fidesz szabadít rá az országra. Ha kinyitottam az újságokat, azt gondolhattam, rettegésben éli az ország a hétköznapjait, kijárási tilalom van, és csak másodperceken múlik, hogy nem lő egyik tábor a másikra. És ebben a helyzetben, amikor elvileg mindenki tőlünk félt, a Pokorni Zoltán vezette oktatási minisztérium ki szeretett volna adni egy kis füzetet a kommunizmus áldozatainak, hogy legyen segédanyag az iskolai órákhoz, az ünnepségek megtartásához. Sorra mondták vissza a történészek a munkát, sokan nem mertek a Fidesz kormány oktatási minisztériumának dolgozni, mert valójában nem tőlünk tartottak, hanem a szakmájuk véleményvezéreitől, akik egyértelműen a másik oldalhoz kötődnek. Úgy gondolták, nem célszerű a későbbi karrierjük, előmenetelük szempontjából, ha egy ilyen „kényes" ügyben elfogadják a Fidesz kormány megbízását.

Az SZDSZ-ről

Az SZDSZ-szel folytatott vita már az 1990-es választások előtt kezdődött, akkor, amikor a szabad demokraták szerették volna elérni, hogy ne állítsunk önállóan jelölteket. Mindent megpróbáltak, hogy lebeszéljenek minket arról, hogy ringbe szálljunk. Magyar Bálint és Tölgyessy Péter vállvetve küzdött azért, hogy ne induljunk a választáson, vagy ha igen, akkor csak az SZDSZ-szel szoros szövetségben. Minél többet egyeztettünk velük, annál irritálóbbá vált ez a törekvésük. Azzal érveltek, hogy nem fogunk bejutni az Országgyűlésbe, megosztjuk az ellenzéki erőket, a liberális pártokra szavazókat. A szabad demokraták a saját képükre kívánták formálni a Fideszt, be akarták terelni az SZDSZ-be a politikusait, ezt a tervet azonban keresztülhúzta, hogy mi nem engedtünk a nyomásnak. Nemcsak azért mert a Fidesz volt az első ellenzéki szervezet, amelyet mindenkit megelőzve hoztunk létre, nem is azért, mert 1989-90-re, nem kis részben a június 16-ai beszédnek köszönhetően, országosan ismertté váltunk, hanem leginkább azért, mert szinte az első pillanattól kezdve éreztük, hogy – bár sok mindenben egyetértünk – nem vagyunk egyformák. S őszintén gondoltuk a kampányban használt szlogenjeinket is: a fiatal demokráciának szüksége van fiatal demokratákra, illetve eléggé elrontották mások a jövőnket ahhoz, hogy jussunk legyen beleszólni abba, ami megmaradt belőle. Politikai öngyilkosság lett volna az SZDSZ-szel szorosabbra fűzni a szálakat.

(...)

Miután a Fórum kikosarazta a demokratikus ellenzék tagjait, egyszer, a Kenedi János lakásán zajló rendszeres összejövetelek egyikén szóba került az MDF, és akkor Eörsi István száján kicsúszott egy szellemes, de bántó vicc. „Jurta-képesek", így gúnyolta az MDF-et, utalva arra is, hogy a Fórum – szemben a Hálózattal – engedélyezett rendezvényeket tarthatott a Jurta Színházban. Akkor még fogalmam sem volt a magyar értelmiséget sújtó kultúrharcról nem értettem a kódolt beszédet, de ez a mondat mellbe vágott. Megéreztem valamit abból a mély megvetésből, elutasításból, amit később az MDF-nek kellett megtapasztalni az 1990-es kormányalakítás után. Ott, a földön ülve, a demokratikus ellenzék tagjait hallgatva azt éreztem, hogy nekem ehhez a mélyről jövő gyűlölethez nincs semmi közöm. Nem kedvelem az MDF-eseket, nem értek egyet velük, de nem gyűlölöm őket. S megéreztem ebben, a másik oldalon valószínűleg ártatlannak tűnő poénban, azt a megvetést, ami a hozzám hasonló körön kívüliekre is vonatkozott. Aztán később egyre nyilvánvalóbbá vált számunkra is, hogy addig tartozhatunk mi az elitnek ehhez a csoportjához, amíg egyetértünk velük, nem tartunk igényt az ellentmondás jogára. Ha más a véleményünk, azonnal kívül találjuk magunkat. És itt szeretnék visszakanyarodni az eredeti kérdéshez. Sok egyéb mellett ezért vált lényegessé később a Fidesz MDF-hez fűződő viszonya is. Mást mondtunk, mint, ami ebben a körben elfogadott volt, s ez elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy „ejtsenek" minket. Azt gondoltuk, hogy a legrosszabb MDF is jobb, mint a hatalomba visszatérni szándékozó kommunisták, s ezért a Fidesz „fekete bárónnyá" vált a médiában. Aki nincs velük – még pedig feltétel és fenntartás nélkül –, az ellenük van. S aki ellenük van, annak el kell tűnnie a porondról.

A demokratikus chartáról

A Fidesz ebben a küzdelemben állandóan védekezett, s a nyilvánosságban közhellyé vált a „konzervatív fordulat" és a Fidesz „áruló" kifejezés. Aminek az volt az alapja, hogy az Antall-kormányt valóban élesen bíráltuk, de azt gondoltuk, hogy a legrosszabb MDF is jobb, mint ha az MSZP visszatér a hatalomba. Ahogy azt már korábban mondtam, távol álltunk az MDF-től a generációs különbségek, a szocializációnk, az eltérő kommunikációnk miatt. De azt egyetlen pillanatig sem hittük el, amit az SZDSZ, az MSZP és a liberális média szajkózott, hogy a Fórum a Horthy-rendszer restaurálását készíti elő. Azt azonban, legalábbis 1992-ig, reális veszélynek gondoltuk, hogy egy autoriter, tekintélyelvű politikai rendszert akar létrehozni, hiszen a kádárizmusban „idomított" tömeget könnyebbnek tűnt más zászló alatt ismét nyájként vezetni, mint annak tagjait felelős döntéseket hozó polgárokká „nevelni". Ezt az érzést erősítette bennünk a koalíció politikusainak parlamenti viselkedése is, amely azt mutatta, hogy Antall Józsefen, és az ő szűkebb értelemben vett politikai támogatóin kívül, az igazság és az erkölcs egyedüli letéteményeseinek hitték magukat. A kisgazda Ómolnár Miklós, aki velünk lehetett egyidős, egyszer felállt a parlamentben és hosszú eszmefuttatást tartott arról, hogy mi nem érthetjük az ő magasabb rendű erkölcsi szempontjait, hiszen mi a Kádár-rendszerben végeztük az iskoláinkat, így morálisan, és szellemileg is retardált alakok vagyunk. Csak érdekességként, Ómolnár Miklós azóta bulvárlapok főszerkesztője. Vagyis meglehetősen távolra kerültünk az 1990 és 1992 között kormányzó koalíciótól, és amikor 1992-ben nem csatlakoztunk a Chartához, valóban úgy tűnhetett, hogy a Fidesz meggondolta magát, mégsem balra, hanem jobbra tart. A mi olvasatunkban azonban a Demokratikus Charta elutasítása azt jelentette, hogy nem akarjuk ismét azokat látni a hatalomban, akiket 1990-ben már legyőztünk. Nem akartunk asszisztálni ahhoz, hogy az MSZP ismét kormányra kerüljön, s azt láttuk, hogy az MDF vezette politikai konglomerátum nem tud ellenállni a volt kommunisták törekvéseinek. A „konzervatív fordulatról" folyó vita, vagy a politikai motivációk azonban csak az értelmiség egy kis csoportját foglalkoztató kérdés volt, amit ebből az emberek többsége érzékelt a sajtó által kreált sztereotípiák egyike, másika lehetett. Azzal a politikai döntéssel, hogy nem csatlakoztunk a Demokratikus Chartához azt is vállaltuk, hogy a sulykolt sztereotípiák egyike, például az, hogy a Fidesz „köpönyegforgató" – amikor arra keresett valaki magyarázatot, hogy miért fogad el egy politikai csoportot, és miért nem egy másikat, amikor az érzelmi beállítódását próbálta magyarázni –, mindig előhúzható lesz a kalapból. Csak mosolyogni tudok azon, hogy azok, akik minket „köpönyegforgatással" vádolnak, szemet hunynak a fölött, hogy a rendszerváltó SZDSZ koalícióra lép az utódpárttal, vagy hogy az antikommunista, liberális közírók miniszteri tisztet vállalnak a KISZ-es fiúk kormányában.

A székházügyről

Azt a politikai manővert tanítani kellene. Egy olyan ügyben kevertek minket a korrupció gyanújába, s majdhogynem likvidálták a Fideszt a politikai pártok közül, amely nyilvánosan zajlott. A pártok ugyanis megegyeztek az ingatlanjuttatásról....Megjegyzem csak a mi kormányzásunk idején jutottunk el odáig, hogy sikerült törvényt alkotni az MSZP, az elődtől, az MSZMP-től örökölt ingatlanjairól. Tíz éven át tízszer annyi ingatlant használt a szocialista párt, mint az összes többi politikai szervezet együttvéve, de ez senkit sem zavart, ebből nem lett botrány. Abból viszont igen, hogy a Fidesz a neki jogosan járó ingatlant megkapta, és eladta. Ennél ugyanis már csak egy rosszabb politikai döntést hozhattunk volna, ha az MDF-fel közösen használjuk a pártszékháznak egyébként teljesen alkalmatlan tiszti kaszinót. Annak milyen politikai üzenete lett volna? Olyan médiatámadást kellett elszenvednünk, melynek következtében elvesztettük támogatóink kétharmadát.

Az Antall-i örökség

Orbán Viktor barátom nem túlságosan közlékeny, soha nem beszélt nekem a néhai miniszterelnökkel való találkozásáról, én pedig nem kérdeztem. De ha lennének is pontos információim, akkor sem volnék abban a helyzetben, hogy helyette mondjam el kettejük kapcsolatának hiteles történetét. Azt azonban mondhatom, hogy sem Orbán Viktor, sem én nem tekintettük ellenségünknek, sőt még igazán politikai ellenfelünknek sem Antall Józsefet, noha az 1990 és 1994 közötti parlamenti logikából ez következett volna. Mindig fontosabb volt a személyes kapcsolatunkban is, hogy a volt rendszer működtetőivel szemben egy oldalon állunk, s nem engedtük, hogy a kormánypárti-ellenzéki szerepek elfedjék azt, ami a politikánkban közös. Azt gondolom, nincs különösebb jelentősége annak ki kinek a politikai örököse, ki sem kellett mondani az erről szóló mondatot, hiszen Orbán Viktoron kívül nem volt más, aki összefoghatta volna a konzervatív tábort. Az egységes fellépésre, a közös politikai platform létrehozására ugyanakkor nem önmagában az ő személye jelentette a garanciát, hanem az a sokat megélt, erős kötelékeken, barátságokon alapuló kapcsolatrendszer is, amely éltette, és működtette a csapatot, a Fideszt. A többi jobboldali pártnak vagy nem volt karizmatikus politikusa, vagy ha volt, hiányzott mögüle a csapat. Így Orbán és a párt körül csoportosult az a szellemi elit, amelyik korábban Antall Józsefet tekintette orientációs pontnak, illetve az a kormányzást kipróbált szakértői gárda, amelyik 1996-ra megfogalmazta a maga programját, ha tetszik az egységes jobboldal új programját, a polgári Magyarországért című vitairatot. A dokumentum érdekessége, hogy azt nem egy, az MDF-ből jött politikus, hanem az SZDSZ alapítók egyike, az antikommunista Tellér Gyula öntötte végső formába, aki sokakkal együtt nem fogadta el az MSZP-SZDSZ koalíciót, s elhagyta pártját. Az ő személye, és persze az SZDSZ-szavazók „átállása" bizonyítja a leginkább mekkora hazugság 1998 előtt konzervatív fordulatról beszélni a Fidesszel összefüggésben. A hét évvel ezelőtti választáson az egykori SZDSZ-támogatók kétharmada a Fideszre szavazott, ha akkora nagy fordulatot hajtottunk végre, miért követtek minket az emberek? Nem arról volt szó inkább, hogy a szabad demokraták távolodtak el a rendszerváltozáskor megfogalmazott politikájuk-

tól, nem ők árulták el 1989-et azzal, hogy szövetségre léptek a volt kommunistákkal? Úgy tűnik, a szavazók, és a politikusok jelentős csoportjai is igennel válaszoltak erre a kérdésre, mert az egykori Fórum-alapítók, a kereszténydemokraták és az SZDSZ nemzeti szárnyának képviselői a vitairat megfogalmazásával, közzétételével egy platformra kerültek, s ezzel tulajdonképpen létrehozták azt a széles társadalmi koalíciót, amelyre később már „csak" az épületet kellett felhúzni.